

ФОНДОВІ КОЛЕКЦІЇ. ОКРЕМІ ЗНАХІДКИ

КЕРАМІЧНА ЗБІРКА ТРИПІЛЬСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ ШИПИНЦІ А
В КОНТЕКСТІ ВИДОЗМІНИ РОЗПИСНОГО ПОСУДУ
НА МЕЖІ ЕТАПІВ VI ТА VI–VII

Яна ЯКОВИШИНА

*Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України,
вул. Винниченка, 24, 79008, м. Львів, Україна,
e-mail: jkovyshyna@ukr.net*

Приділено увагу керамічному посуду трипільського поселення Шипинці А, яке відноситься до часу VI. Частину матеріалів опрацьовано у Львівському історичному музеї, ще частину взято з робіт Олега Кандиби. Зазначено, що пам'ятка цікава тим, що належить до фіналу Трипілля VI і перспективна для спостережень видозміни форм та орнаменталізації посуду наприкінці етапу VI – початку VI–VII та визначення підоснови формування заліщицької групи пам'яток.

Відзначено, що у збірці присутній винятково «столовий» посуд, як правило, мальований. У фондах музею відсутні зразки із заглибленим орнаментом, проте про його наявність у керамічному комплексі Шипинців А писав Олег Кандиба. Стверджено, що мальований посуд має такі форми: кубки, покритки, миски, грушоподібні посудини, чаші на піддоні, біноклеподібні посудини, ложки або черпаки. Для аналізу орнаменту на посуді використано класифікаційну схему стилів розпису, яку розробив Губерт Шмідт та доповнили інші дослідники. В орнаментальних композиціях кераміки Шипинців А виокремлено такі стилі: АВ_α, αα², α¹, α², α³, β², із них найдавніші АВ_α, αα². Зазначено, що серед мотивів переважають волюти, спіралі, кола, меандри й ламані лінії, які утворюють підтрикутні фігури.

Визначено, що частина орнаментальних мотивів, притаманних для Шипинців А, присутня і на кераміці пізніших заліщицьких пам'яток. Вказано, що підгрупи стилів розпису α, β, які виникли на етапі Трипілля VI – Кукутень А4, певний час продовжували побутувати на заліщицькій кераміці, поряд із новими. Констатовано, що на етапі Трипілля VI–VII відбулися зміни й у формі кераміки – відмова від посудин на піддонах і поява нових форм посуду, видозміна грушоподібних посудин та кубків, але паралельно ще використовували старі варіанти як грушоподібних посудин, так і кубків. Форми покриток та мисок Шипинців А віднайдено і на заліщицькій кераміці. Висновано, що Шипинці А належить до поселень кінця VI, які мали вплив на формування заліщицьких пам'яток часу VI–VII.

Ключові слова: Шипинці А, Трипілля, розписний посуд, етап VI, етап VI–VII.

Село Шипинці розташоване в Кіцманському р-ні Чернівецької обл. Трипільське поселення на західній околиці села виявив наприкінці XIX ст. місцевий вчитель Василь Арійчук. На замовлення Віденського Наукового Товариства у 1893 р. була організована експедиція під керівництвом Йозефа Шомбаті, якому надали підтримку Раймунд Фрідріх Кайндль, Ніколаус Мустяца і власник ділянки поміщик Емануель Ріттер фон Костін. У подальшому на поселенні вели стихійні розкопки Василь Арійчук та Іван Прокопович із метою продажу речей у Чернівці та до Віденського державного музею. А з 1903 р. видобував і продавав трипільські старожитності з поселення і Е. Р. фон Костін.

Так речі потрапляли до музеїв Відня, Берліна, Бухареста, Чернівців [Кандиба, 2007а, с. 120–121]. Невеличка збірка з Шипинців зберігається й у Львівському історичному музеї (ЛІМ).

Матеріал з поселення походить із кількох різночасових верств – Трипілля VI (Шипинці А), VII та CI. Кількісно значно переважають речі пізніших етапів. Вони добре відомі в літературі, а сама пам'ятка Шипинці стала епонімною для шипинецької групи.

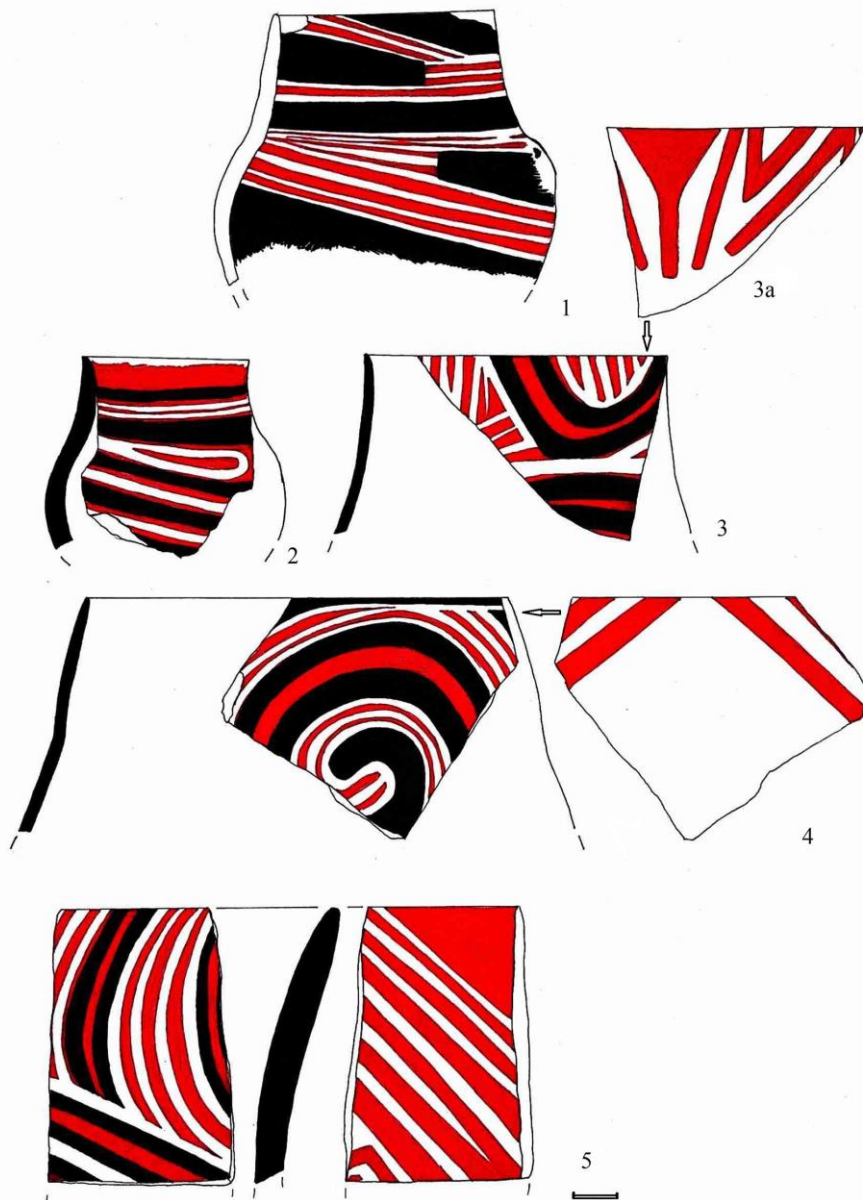

Рис. 1. Кераміка трипільського поселення Шипинці А (фонди Львівського історичного музею)

Fig. 1. Ceramic ware from settlement of Trypillia culture Shupyntsi A (collections of History museum of Lviv)

У статті розглянуто кераміку Шипинців А, яка належить до фіналу VI. Вона особливо цікава в контексті видозміни форм й орнаменталізації посуду наприкінці етапу VI – початку VI-VII і формування заліщицької групи пам'яток. Частина колекції перебуває у фондах Львівського історичного музею, ще з частиною можна ознайомитися із праць Олега Кандиби [Кандиба,

2007а, рис. 1, 151–175; 2007b, табл. III]. Для аналізу розписів на посуді послуговуємось класифікаційною схемою стилів розпису, котру розробив Г. Шмідт [Schmidt, 1932] та доповнили інші дослідники.

У збірці присутній винятково «столовий» посуд, як правило, мальований. У фондах ЛІМу відсутні зразки із заглибленим орнаментом, але про його наявність у керамічному комплексі Шипинців А писав О. Кандиба: «... фрагмент з білою фарбою, який був орнаментований рядами ямок і заглибленими лініями» [Кандиба, 2007а, с. 126]. Мальований посуд має такі форми: кубки, покритки, миски, грушоподібні посудини, чаші на піддоні, біноклеподібні посудини, ложки або черпаки.

Рис. 2. Кераміка трипільського поселення Шипинці А (фонди Львівського історичного музею)
Fig. 2. Ceramic ware from settlement of Trypillia culture Shypyntsi A (collections of the Lviv Historical Museum)

Кубки представлені двома формами. Перша – це посудини з округлим тулубом, який плавно переходить у дещо завужені вінця, іноді ледь відігнуті назовні, денце слабо профільоване. Інколи присутні невеликі вушка з горизонтально просвердленим отвором. Інша форма репрезентована фрагментами посудин більших розмірів, зі слабо профільованими завуженими вінцями.

Розпис здійснювали стилями α^2 , α^2 , АВ α , він вкривав майже всю зовнішню поверхню. Для оздобу внутрішньої сторони під вінцями використовували інший стиль – α^3 (малюнок червоною фарбою на білому тлі). Один із найраніших – стиль α^2 (орнамент утворювали двома паралельними чорними смугами на червоному тлі, вільний простір між орнаментальними фігурами заповнювали білою штриховкою). Таких фрагментів три (рис. 1, 3, 4; 3, 1). Стиль α^2 (розпис чорною фарбою на червоному тлі, при цьому залишаються широкі червоні смуги, заповнені тонкими білими лініями) можна простежити на п'яти кубках (рис. 1, 1; 3, 2, 3, 4, 5). Один фрагмент у стилі АВ α (рис. 1, 2) (орнамент малюють білою фарбою на червоному тлі й обводять чорною фарбою. Чорні та білі лінії за шириною майже рівні).

Форми кубків, притаманні для Шипинців А, продовжували використовувати і на заліщицьких пам'ятках. На деяких поселеннях саме ці форми кількісно переважають, незважаючи на те, що на етапі VI–VII в ареалі заліщицької групи розповсюдилася інша форма кубків – той самий округлий тулуб, але з'являється нова деталь – широка шийка з дещо відігнутим краєм, трапляються і шийки у вигляді лійки. Часто на шийці присутні два горизонтальні вушка й такий кубок нагадує амфору, проте інколи трапляються і кубки з одним вушком.

Щодо стилів розпису, то α^2 , АВ α зникли, а α^2 продовжували використовувати, хоча мотиви видозмінилися.

Про покриття можна говорити, опираючись на два зразки. Вони мають округлий верх, злегка відігнуті назовні вінця. На одній посудині чітко окреслені плічка, на другій – тулуб плавно переходить у вінця. У верхній частині подекуди з'являються горизонтально просвердлені вушка.

Орнаментация посудин різна. У покриття з фондів ЛІМу розписана зовнішня і внутрішня поверхні у стилі α^3 (рис. 2, 1). Подібне орнаментальне рішення досить поширене на кераміці пам'яток другої половини VI, а мотив повторюється на начинні в Круглику, Незвисько II [Черныш, 1962, рис. 22, 6], Дрегушень [Marinescu-Bîlcu, 2000, fig. 111, 4] та ін. Покриття, яку опублікував О. Кандиба [Кандиба, 2007b, табл. III, 5], має зовнішню поверхню, розписану зигзагоподібними смугами тонких білих ліній на темному тлі, ймовірно у стилі α^2 (рис. 3, 6).

Ця форма посуду продовжувала побутувати і в часі VI–VII. Відмінності спостерігаємо в розписі: якщо у Шипинцях А він вкриває поверхню одним поясом, то для пізнішого часу притаманний поділ на два: на вінцях використовувався одна композиція, на тулубі – друга. На посудинах пам'яток VI–VII одним із найпоширеніших став мотив, який можна спостерігати на шипинецькій покритті з червоним розписом (рис. 2, 1). Сам орнамент дещо трансформувася (зникли червоні паралельні горизонтальні лінії) і набув широкого застосування в оздобі заліщицьких мисок та під вінцями інших форм кераміки.

Миски репрезентовані глибокою з широкими вінцями посудиною. Її опублікував О. Кандиба [Кандиба, 2007a, рис. 1]. Зовнішня поверхня орнаментована під вінцями композицією, побудованою повторенням мотиву чорної підковоподібної фігури, заповненої діагональними лініями. Основний мотив підкреслено тонкими білими лініями. На внутрішній поверхні орнаментальний пояс ширший, також розміщений під вінцями й утворений повторенням чорної підковоподібної фігури. Білою фарбою виконані лінії, що підкреслюють основний мотив, та утворена сітка в середині підковоподібної фігури. Такий мотив часто бачимо на вінцях мисок і кубків посуду часу VI (Незвисько II, Дрегушень), проте в інших кольорах. Подібний орнамент, як правило, виконували на червоному тлі, у цьому випадку

червоний колір відсутній. Подібний мотив присутній у розписах кубків пам'яток часу VI–VII (Більче-Золоте Парк), де він швидше архаїзм, ніж звична практика. Ще один фрагмент, можливо, належав мисці, оскільки орнамент вкриває як зовнішню, так і внутрішню поверхні (рис. 2, 2). Розпис на ньому нагадує стиль АВa.

Глибокі миски з широкими дещо опуклими вінцями не зникли в подальшому – така форма побутувала на трипільських поселеннях етапу VI–VII (Заліщики, Бучач).

Рис. 3. Кераміка трипільського поселення Шипинці А (фонди Львівського історичного музею)

Fig. 3. Ceramic ware from settlement of Trypillia culture Shypynsi A (collections of the Lviv Historical Museum)

Кілька зразків кераміки дають уявлення про грушоподібні посудини. Вони мають невисоке, вузьке, конічне, завужене біля вінець горло, плічка, які легко приломлюються, та сфероконічний тулуб, подекуди трохи приплюснутий. Іноді на лінії найбільшого діаметру тулуба наявні два вушка, просвердлені горизонтально. Посудина, яку опублікував О. Кандиба [Кандиба, 2007а, рис. 151], збережена найкраще. Вона має низький піддон. Чи мали таку деталь інші посудини цього типу, невідомо.

За наявними фрагментами можна припустити, що розпис вкривав усю зовнішню поверхню, окрім денця. Проте вже простежуються два орнаментальні пояси – під вінцями на горлі посудини (найчастіше це прості горизонтальні лінії) та від плічок до денця (спіралі, волюти та ламані лінії, які утворюють підтрикутні або зигзагоподібні фігури).

Присутні такі стилі розпису: $\alpha\alpha^2$, β^2 , α^2 . Дві посудини розписано у стилі $\alpha\alpha^2$. Орнаментальні композиції на них різні: в одному випадку малюнок складається з хаотично розміщених волют (рис. 4, 8), у другому – ламаними лініями утворені підтрикутні фігури (рис. 3, 1). Цей розпис нагадує оздобу грушоподібної посудини іншого поселення кінця VI – Тимкова [Ткачук, Яковишина, Лисюк, 2018, рис. 3, 1]. Такий самий мотив можемо побачити на ще одному фрагменті (рис. 4, 9), але стиль виконання вже інший – α^2 . Стиль β^2 (малюнок білою фарбою на чорному тлі) присутній на одному фрагменті (рис. 4, 10). Для стилю β^2 найпоширеніший мотив – це спіраль. Саме її спостерігаємо й на досліджуваному фрагменті.

У подальшому, на етапі VI–VII, ця форма посуду дещо трансформувалася – зникли піддони, вінця стали вищими та перетворилися з конічних на циліндричні. Розпис більше не вкривав усієї поверхні (нижня третина тулуба залишалася без орнаменту), чітко сформувався поділ на два горизонтальні пояси – під вінцями та плічка з частиною тулуба. У розписах грушоподібних посудин разом із новими стилями продовжували використовувати стиль α^2 , але не часто, ще рідше застосовували стиль β^2 – він присутній лише на кераміці найраніших поселень заліщицької групи. Від стилю $\alpha\alpha^2$ відмовилися повністю.

О. Кандиба опублікував ще кілька форм [Кандиба, 2007а, рис. 174, 175; 2007б, табл. III, 6]. Чаша на піддоні орнаментована як ззовні (рис. 4, 11а), так і в середині (рис. 4, 11). За описом розпису можна припустити, що використано стиль α^3 – малюнок червоною фарбою на білому тлі. Фрагмент біноклеподібної посудини. З огляду на опублікований рисунок, можна зробити висновок щодо стилю розпису – ймовірно, використано α^2 (рис. 4, 12). Держачок від ложки або черпака, розмальований чорною та білою фарбами на червоному тлі (рис. 4, 15).

Чотири уламки тулубів посудин мають композицію з горизонтальних червоних смуг, заповнених тонкими білими лініями, на чорному тлі, виконану у стилі α^2 (рис. 3, 2, 3; 4, 13, 14, 16). Подібний орнамент також з'являється на кераміці пам'яток кінця VI, як-от Василівка [Шумова, 1994, рис. 1, 5], Незвисько [Яковишина, Куценяк, 2016, рис. 4, 4], Смотрич II–Кубачівка [Старенький, Левінзон, 2018, рис. 1, 1, 2] та ін. Найчастіше так розписували кубки. Хоча сам стиль α^2 використовували і в подальшому – на початку часу VI–VII, але мотив із горизонтальних смуг зник.

Ще два фрагменти оздоблені у стилі АВ α (рис. 3, 5, 6). Уламки невеликого розміру, тому мотив неможливо визначити, як форму посудин.

Цікавий фрагмент нижньої частини опуклобокої посудини (рис. 4, 17). Орнаментальне рішення дуже подібне до розписів кубків у стилі $\alpha\alpha^2$ з поселень Глибочок і Дрегушень [Marinescu-Bîlciu, 2000, fig. 78, 8, 9; 121, 1, 3], проте тут не використано стиль $\alpha\alpha^2$, бо відсутня червона фарба – малюнок створено за допомогою білої і чорної. Такий вибір кольорів притаманний підгрупам стилю β , але побудова орнаменту йому не відповідає. Можна припустити, що це не особливо популярний стилістичний варіант, який сформувався на основі стилю $\alpha\alpha$.

У стилі $\alpha\alpha^2$ оздоблено шість фрагментів (рис. 1, 5; 2, 3, 4, 5; 4, 18, 19). Основні мотиви – це меандри, волюти, ламані лінії, які утворюють підтрикутні або зигзагоподібні фігури.

Лише один уламок посудини репрезентує стиль α^1 (поверхня вкрита білою фарбою; розпис виконано чорною фарбою, білі смуги, які залишилися незафарбованими, заповнювали тонкими червоними лініями). Мотив не відтворити через незначний розмір фрагмента (рис. 3, 4).

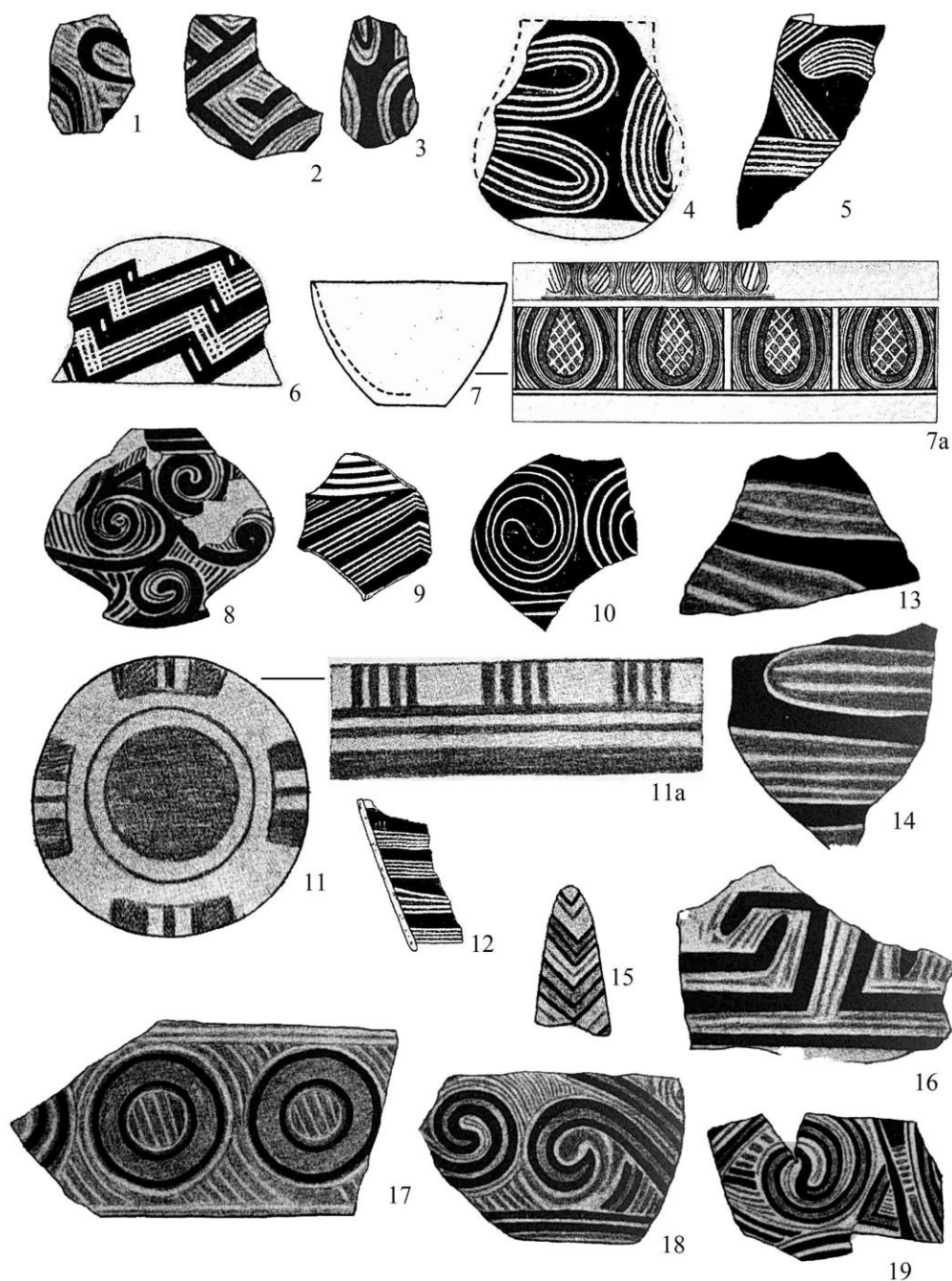

Рис. 4. Кераміка трипільського поселення Шипинці А (Кандиба, 2007а, мал. 1, 151, 156–160, 163, 164, 167, 168, 174, 175; Кандиба, 2007b, табл. III)

Fig. 4. Ceramic ware from settlement of Trypillia culture Shyryntsi A (Кандиба, 2007а, мал. 1, 151, 156–160, 163, 164, 167, 168, 174, 175; Кандиба, 2007b, табл. III)

Відзначу, що для проведення статистичних порівнянь вибірка не презентабельна – лише 35 фрагментів, але для відстеження певних тенденцій видозміни посуду наприкінці етапу VI матеріал цікавий. Маємо змогу спостерігати, як зменшилася частка найдавніших стилів розпису – АВа та $\alpha\alpha^2$, натомість підгрупи пізнішого стилю α становлять половину від усіх розписів. Підгрупи стилю α продовжували використовувати при орнаментативній кераміці заліщицької групи. На раніших пам'ятках групи його відсоток сягав 22 % (Заліщики), а на пізніших – 3 % (Бучач) [Виноградова, 1983, табл. 1]. Підгрупи стилю β для Шипинців А не типові (присутній лише один фрагмент), тоді як на інших пам'ятках цього часу вони досить часто використовувалися, наприклад, на кераміці Незвиська [Яковишина, Куценяк, 2016, рис. 7, 4], Глибочка [Сохацький, 1993, рис. 3, 2] та ін. На заліщицьких пам'ятках стиль β вкрай рідко трапляється в Заліщиках і частіше – на пам'ятках Блищанка [Конопля, Круц, Рыжов, 1993, рис. 3, 9] та Більшівці [Ткачук, Кочкін, 2009, рис. 7, 8]. Деякі композиційні мотиви й елементи орнаменту (кола, волоти, спіралі) також не зникли – їх продовжували відтворювати на посуді пам'яток часу VI–VII. Надалі відбулися певні зміни і в морфології посуду – відмовилися від створення посудин на піддоні, дещо видозмінилися грушоподібні посудини та кубки, але паралельно ще використовували старі варіанти як грушоподібних посудин, так і кубків [Полянський, 1928, таб. VI, 1; Виноградова, 1972, рис. 3, 2]. Форми покришок і мисок Шипинців А, віднаходимо й на заліщицькій кераміці [Виноградова, 1972, рис. 2, 3]. Очевидно, що Шипинці А належить до поселень кінця VI, які мали вплив на формування заліщицьких пам'яток часу VI–VII.

ЛІТЕРАТУРА

- Виноградова, Н. М. (1972). Памятники переходного этапа Триполья VI–VII в Поднестровье. *Советская археология*, 1, 36–55.
- Виноградова, Н. М. (1983). *Племена Днестровско-Прутского междуречья в период расцвета Трипольской культуры*. Кишинев.
- Кандиба, О. (2007а). Шипинці. Мистецтво та виробы одного неолітичного селища. В О. Ольжич. *Археологія* (с. 111–250). Київ.
- Кандиба, О. (2007б). Старша мальована кераміка в Галичині. В О. Ольжич. *Археологія* (с. 346–375). Київ.
- Конопля, В., Круц, В., Рыжов, С. (1993). Нове поселення заліщицької групи трипільської культури у південно-західному Поділлі. *Наукові записки. Тернопільський краєзнавчий музей*, 8–18.
- Полянський, Ю. (1928). Нові археологічні знахідки з Галичини. *Записки наукового товариства імені Шевченка*, 149, 9–30.
- Сохацький, М. П. (1993). Археологічні роботи Борщівського краєзнавчого музею у 1991–1993 рр. *Літопис Борщівщини*, 3, 10–15.
- Старенький, І., Левінзон, Є. (2018). Дослідження археологічної експедиції Кам'янець-Подільського державного музею-заповідника у 2018 р. *Археологія і фортифікація України. Збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 8–26.
- Ткачук, Т., Кочкін, І. (2009). Етап VI–VII трипільської культури у Верхньому Подністров'ї. *Rocznik przemyski. Archeologia*, 14–39.
- Ткачук, Т., Яковишина, Я., Лисюк, С. (2018). Багатошарова пам'ятка трипільської культури Тимків на Середньому Придністер'ї. *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 22, 236–255. <https://doi.org/10.33402/mdapv.2018-22-236-255>
- Черныш, Е. К. (1962). К истории населения энеолитического времени в Среднем Приднестровье. *Материалы и исследования по археологии СССР* (Т. 102, с. 5–86). Москва.
- Яковишина, Я., Куценяк, О. (2016). Керамічний комплекс трипільського поселення Незвисько з розкопок Л. Козловського: спроба систематизації. *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 20, 57–68.
- Marinescu-Bilcu, S., Bolomey, A. (2000). *Drăgușeni a cucutenian community*. București.
- Schmidt, H. (1932). *Cucuteni*. București.

REFERENCES

- Vinogradova, N. M. (1972). Pamyatniki perexodnogo e'tapa Tripol'ya VI–VII v Podnestrov'e. *Sovetskaya arxeologiya*, 1, 36–55 (in Russian).
- Vinogradova, N. M. (1983). *Plemena Dnestrovsko-Prut'skogo mezhdurech'ya v period rasczveta Tripol'skoj kul'tury*. Kishinev (in Russian).
- Kandyba, O. (2007a). Shypyntsi. Mystetstvo ta vyroby odnogo neolitychnoho selyshcha. In O. Olzhych. *Arkheolohiia* (pp. 111–250). Kyiv (in Ukrainian).
- Kandyba, O. (2007b). Starsha malovana keramika v Halychyni. In O. Olzhych. *Arkheolohiia* (pp. 346–375). Kyiv (in Ukrainian).
- Konoplia, V., Kruts, V., & Ryzhov, S. (1993). Nove poselennia zalishchytskoi hrupy trypilskoi kultury u pivdenno-zakhidnomu Podilli. *Naukovi zapysky. Ternopil'skyi kraieznavchyi muzei*, 8–18 (in Ukrainian).
- Polianskyi, Iu. (1928). Novi arkheolohichni znakhidky z Halychyny. *Zapysky Naukovoho Tovarystva im. T. Shevchenka*, 149, 9–30 (in Ukrainian).
- Sokhatskyi, M. P. (1993). Arkheolohichni roboty Borshchivskoho kraieznavchoho muzeiu u 1991–1993 rr. *Litopys Borshchivshchyny*, 3, 10–15 (in Ukrainian).
- Starenkyi, I., & Levinzon, Ye. (2018). Doslidzhennia arkheolohichnoi ekspedytsii Kamianets-Podil'skoho derzhavnogo muzeiu-zapovidnyka u 2018 r. *Arkheolohiia i fortyfikatsiia Ukrainy. Zbirnyk materialiv VIII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Kam'ianets-Podil'skyi, 8–26 (in Ukrainian).
- Tkachuk, T., & Kochkin, I. (2009). Etap BI–BII trypilskoi kultury u Verkhnomu Podnistrov'i. *Rocznik przemyski. Archeologia*, 14–39 (in Ukrainian).
- Tkachuk, T., Yakovyshyna, Ya., & Lysiuk, S. (2018). Multilayered site of Trypillia culture near Tymkiv in middle Dniester region. *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 22, 236–255 <https://doi.org/10.33402/mdapv.2018-22-236-255> (in Ukrainian).
- Chernysh, E. K. (1962). K istorii naseleniya e'neolitycheskogo vremeni v Srednem Pridnestrov'e. *Materialy i issledovaniya po arxeologii SSSR* (T. 102, s. 5–86). Moskva (in Russian).
- Yakovyshyna, Ya., & Kutseniak, O. (2016). Ceramic complex of Trypillia settlement of Nezvys'ko from excavations, led by L. Kozlowski: attempt of systematization. *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 20, 57–68 (in Ukrainian).
- Marinescu-Bilcu, S., & Bolomey, A. (2000). *Drăgușeni a cucutenian community*. București, 205 pp. (in Romanian).
- Schmidt, H. (1932). *Cucuteni*. București (in Romanian).

Стаття: надійшла до редакції 10.09.2020
прийнята до друку 05.11.2020

COLLECTION OF CERAMIC FROM TRYPILLIAN SETTLEMENT OF SHYPYNTSI A
IN THE CONTEXT OF CHANGES OF PAINTED TABLEWARE
ON THE TURN OF STAGES BI AND BI–BII

Yana YAKOVYSHYNA

Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine,
Vynnychenko Str., 24, 79008, Lviv, Ukraine, e-mail: jkovyshyna@ukr.net

Attention is paid at the article to ceramic ware of Trypillia settlement of Shypyntsi A, which belongs to stage BI. Some of the materials were processed in Historical Museum of Lviv, other part are taken from O. Kandyba's works. This site is interesting because it belongs to the final period of Trypillia BI and is promising for examination of changes in the shape and ornamentation of tableware during the end of stage BI – beginning of BI–BII and determining basis for the formation of Zalishchyky group of sites.

Only «tableware», usually painted, is represented at the collection. There are no finds with deepened ornaments among the collections of museum, but O. Kandyba wrote about its presence in the ceramic complex of Shypyntsy A. Painted ceramic ware are represented by the following forms: goblets, lids, bowls, pear-shaped ware, cups on a pallet, binocular-shaped ware, spoons or scoops. To analyze the ornament on ceramic ware classification scheme of styles of painting, developed by G. Schmidt and supplemented by other researchers is used. The following styles are distinguished among the ornamental compositions of ceramics of Shypyntsy A: $AB\alpha$, $\alpha\alpha^2$, α^1 , α^2 , α^3 , β^2 . Among them $AB\alpha$, $\alpha\alpha^2$ are the oldest. Volutes, spirals, circles, meanders and broken lines that form triangular shaped figures are dominated among the motifs.

Some of the ornamental motifs characteristic for Shypyntsi A are also represented on the ceramic ware of later Zalischyky sites. Subgroups of styles of painting α , β , which appeared at the stage of Trypillia BI – Kukuten` A4, for some time continued to exist on Zalischyky ceramics, along with new styles of painting. On stage of Trypillia BI–BII changes of shapes of ceramic ware took place – rejection of ceramic ware on a pallet and appearance of new forms of ceramics. Pear-shaped ware and goblets have changed, but in parallel the old versions of both pear-shaped ware and goblets were used. Forms of lids and bowls from Shypyntsi A can be also found on Zalischyky ceramics. It is obvious that Shypyntsi A belongs to the settlements of the end of BI, which influenced formation of Zalischyky sites of BI–BII stage.

Key words: Shypyntsi A, Trypillia, painted tableware, stage BI, stage BI–BII.